

Souhlas x porozumění

Tom Stoppard v jednom rozhovoru pro české vysílání BBC (s Janem Čulíkem, 29.7.04) prohlásil jednu velmi zajímavou, ale také důležitou věc: „Nutně vůbec neexistuje korelace mezi tím, co se spisovateli líbí a co obdivuje, a mezi tím, co sám píše. Mezi tím, na co reaguje, a jeho vlastním dílem.“ Ale tuto Stoppardovu myšlenku musíme dovést dál, dokonce o hodně dál. Sám Stoppard o něco později v témž rozhovoru říká, že spisovatelé nemají rádi škatulky. „Já neanalyzuji své vlastní dílo. Píšu instinktivně. Nemám program.“ Po mé soudu to je určitě z větší části autostylizace, ale o to mi teď nejde. Filosof, hodný toho jména, rozhodně nemůže říci, že píše instinktivně, že nemá program, že neanalyzuje své dílo, své myšlenky, své postupy. Právě naopak: reflexe, a to reflexe ve vysokém stupni kritická, tj. autokritická, náleží k bytostnému určení, k bytostnému závazku každého filosofa. A proto se můžeme nyní s tím malým odvoláním na Stoppardův výrok tázat: existuje nebo neexistuje nutná korelace mezi tím, jak nějaký filosof rozumí druhému filosofovi, který ho zaujal, a jeho vlastním způsobem myšlení? Pochopitelně tu je trochu zavádějící termín „korelace“; spisovatelé a zejména básníci jen málo usilují o pojmovou přesnost, protože jejich cílem je vyvolat určitý dojem. Ve filosofii také nemá rozhodující význam, co se mysliteli líbí, dokonce ani to, co obdivuje; dal jsem přednost jinému, byť neméně neurčitému slovu „zaujetí“. Proto i v tomto případě, kdy šlo o „korelaci“, můžeme dát přednost jinému termínu, kterého ostatně Stoppard také použil, totiž „reagování“. Když je nějaký myslitel vskutku zaujat jiným myslitelem, takže se jím rozhodne důkladněji zabývat, znamená to, že tím *eo ipso* na tohoto druhého myslitele reaguje. Naše otázka tedy bude znít: znamená to pak nutně, že je jeho vlastní myšlení blízké myšlení toho druhého filosofa? A posuňme to ještě o kousek dál: znamená to, že je pak myšlením toho druhého ovlivněn v tom smyslu, že se mu ve své vlastním myšlení přibližuje nebo dokonce připodobňuje? Myslím, že je už teď každému zjevné, kam tím vyostřením problému mířím: kdyby porozumění druhému nutně znamenalo, že s ním začneme souhlasit, bylo by asi v zájmu zachování vlastní osobitosti a svébytnosti prostě nikoho nečíst a neposlouchat, o žádné porozumění se nepokoušet. A přece zkušenost jednoznačně říká, že právě porozumění s těmi druhými sami rosteme, přesněji: že tím můžeme růst a nemusíme tím být utlačováni, utiskováni ani odváděni od sebe.

(Písek, 060323-2.)